

Міністерство освіти і науки України

**ПРОГРАМА
розвитку дітей
старшого дошкільного віку
(6-й рік життя)**

«Впевнений старт»

м. Київ, 2010

ПРОГРАМА «ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ»

*«Для всіх дорослих,
причетних до розвитку,
виховання і навчання дітей»*

Вступ

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» вимоги до рівня розвиненості, вихованості, навченості дітей дошкільного віку визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти України (державним освітнім стандартом) і реалізуються Державною базовою програмою як основною та додатковими, рекомендованими або схваленими Міністерством освіти і науки України в установленому порядку.

У зв'язку з прийняттям Закону України від 06.07.2010 № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», розробленням Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, постала проблема надання обов'язкової дошкільної освіти всім дітям, які досягли 5-річного віку. Для її розв'язання передбачається запровадження різних форм охоплення дітей дошкільною освітою, зокрема, через організацію груп повного або короткотривалого перебування у дошкільних навчальних закладах різних типів, форм власності, з різним режимом роботи, в тому числі сезонним, а також груп підготовки до школи при загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах, соціально-педагогічного патронату, тощо.

Враховуючи різну періодичність, тривалість охоплення дітей організованими освітніми впливами в умовах тієї чи іншої форми здобуття дошкільної освіти, необхідно диференціювати обсяги розвивальних, виховних, навчальних завдань освітньої роботи з дітьми 6-го року життя.

Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» пропонує орієнтири змістового наповнення освітньої роботи з 5-річними дітьми і націлює педагогів і батьків на особистісний розвиток дітей 6-го року життя за основними напрямками та робить окремий акцент на ігровій діяльності – провідному виді діяльності для всього дошкільного дитинства, незамінному засобі розвитку дітей. Цим зумовлена структура програми. Основний програмовий зміст упорядковано за розділами: «Фізичний розвиток», «Пізнавальний розвиток», «Мовленнєвий розвиток», «Художньо-естетичний розвиток», «Ігрова діяльність». У кожному розділі окреслюються ключові освітні завдання, подаються поради батькам стосовно організації спільного буття дорослих з дітьми та визначаються показники розвитку дітей.

Розділ «Фізичний розвиток» орієнтує на об'єднання зусиль педагогів і сім'ї для охорони життя, збереження і зміцнення дитячого здоров'я, підвищення опірності організму негативним факторам зовнішнього середовища, формування у 5-річних дітей системи уявлень про власний організм, здоровий спосіб життя,

засоби ефективного впливу на стан здоров'я і фізичного розвитку, необхідного набору життєво важливих рухових умінь і навичок, фізичних якостей малят, а також для оптимізації рухової активності дошкільників у процесі організації їхньої життєдіяльності, розв'язання комплексу виховних завдань.

У розділі **«Пізнавальний розвиток»** подано обсяг завдань, необхідних для розвитку пізнавальних інтересів, здібностей, психічних процесів та операцій мислення, розширення досвіду пізнання світу і себе у ньому, стимуляції самостійної пізнавальної активності як запоруки успішного подальшого навчання. Програмові завдання охоплюють загально пізнавальний та логіко-математичний аспекти. Вони згруповані за напрямками: «У світі природи», «У світі предметів», «У світі людей», «У світі чисел і цифр», «У світі форм і величин», «У світі простору і часу».

Розділ «Мовленнєвий розвиток» ґрунтується на комплексному вирішенні завдань формування звукової культури, лексичного запасу, граматичного ладу мовлення дітей 6-го року життя, комунікативних умінь через розвиток у них зв'язного мовлення (діалогічного і монологічного). В ньому окреслено й орієнтовний обсяг завдань з пропедевтики навчання елементів писемного мовлення на 6-му році життя у підрозділах «Навчання елементів грамоти», «Підготовка до письма».

У розділі **«Художньо-естетичний розвиток»** розкрито основні напрямки розвивального впливу дорослих, визначальні для розвитку природних задатків і здібностей дітей до різних видів художньої діяльності (образотворчої, музичної, театралізованої), естетичного ставлення до дійсності, формування художніх умінь і навичок, сприяння самовираженню у художній творчості. Зміст розділу згруповано в такі підрозділи: «Образотворча діяльність», «Музична діяльність», «Театралізована діяльність». У кожному з них подано освітні завдання, орієнтовні теми з малювання, ліплення, аплікації, конструювання та переліки мистецьких творів, репертуарів.

Розділ «Ігрова діяльність» робить акцент на грі як найбільш відповідній дошкільному дитинству формі організації життєдіяльності, ефективному методі і засобі реалізації освітніх завдань з усіх напрямів розвитку особистості дитини. Освітні завдання подано з урахуванням специфіки впливу на старших дошкільників різних видів ігор (творчих, з правилами). Пріоритетне місце відведено сюжетно-рольовій грі з огляду на її особливе значення, потенційні можливості для особистісного зростання старшого дошкільника.

Програма не виокремлює завдання соціально-морального, емоційно-ціннісного розвитку дітей у самостійні розділи. Ці завдання викладено у контексті розвивальної роботи за наявними розділами програми.

У Програмі «Впевнений старт» сім'ю визнано основною соціальною інституцією, відповідальною за якісну підготовку дітей до оволодіння життєвою компетентністю. Оскільки сім'я обирає доступну для себе форму здобуття дітьми дошкільної освіти, вона має право розраховувати на кваліфіковану допомогу держави у реалізації конституційних прав і гарантій щодо рівних умов отримання дітьми якісної, доступної освіти вже у передшкільний період свого життя. З метою такої допомоги родинам кожний розділ даної програми пропонує

адресовані їм поради, дотримання яких забезпечить цілісність і неперервність освітнього впливу на дітей, компенсуватиме брак організованих педагогічних зусиль спеціалістів силами членів сімей.

У додатку до Програми наведено орієнтовні форми роботи з дітьми (з кожного розділу) та орієнтовні показники нервово-психічного розвитку дітей 5-6 років

ЗАГАЛЬНІ ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Розвивальні: збагачувати уявлення дитини про природу, рукотворний світ, людей, що оточують, та саму себе; вдосконалювати вміння використовувати здобуті уявлення для подальшого розширення особистого досвіду; створювати сприятливі умови для підвищення її самостійності, довільності поведінки; вправляти в подоланні труднощів, практичному та розумовому експериментуванні; підтримувати намагання дитини адекватно оцінювати свої досягнення в продуктивних видах діяльності, в повсякденному житті - власні вчинки та особистісні якості; створювати умови для вправлення в соціальній компетентності, налагодженні доброзичливих взаємин з людьми різного віку та статі, соціальних ролей; вправляти в умінні розмірковувати, висловлювати власні судження, відстоювати особисту думку; вдосконалювати вміння володіти власним тілом, орієнтуватись у власній зовнішності та стані здоров'я, у корисних та шкідливих для дитячого організму чинниках, впливах.

Виховні: виховувати культуру дитячих бажань, сприяти становленню системи елементарних цінностей, позитивного ставлення до природи, предметів, людей, самої себе; створювати умови для формування її інтересів, намірів, планів; надавати простір для реалізації позитивних задумів у різних сферах життєдіяльності; виховувати культуру поведінки; залучати дитину засобами мистецтва до національної та світової культур; приділяти увагу становленню основ моральної за змістом та активної за формою позиції; виховувати базові якості особистості (самостійність, працелюбність, людяність, розсудливість, справедливість, самовладання, самолюбність, спостережливість, відповідальність).

Навчальні: збагачувати, розширювати, систематизувати уявлення, знання, дитини про довкілля та власне "Я" (фізичне, психічне та соціальне) та вправляти у їх застосуванні.

Формувати навчальні уміння — *організаційні* (способи самоорганізації), *загальнопізнавальні* (спостерігати, обстежувати, аналізувати, виділяти головне, порівнювати, запам'ятовувати, бачити проблему, розмірковувати з приводу неї, розв'язувати її, осмислювати матеріал), *загальномовленнєві* (культуру слухання, запитування, висловлювання, обґрунтування, доведення, налагодження спілкування), *контрольно-оцінні* (здійснення найпростіших форм контролю власної діяльності, перевірки зробленого, внесення потрібних корективів, виправлення помилок, вироблення оцінних суджень щодо якісно-кількісних показників зробленого та внесених у досягнення зусиль); вправляти у прояві творчого ставлення до виконання практичних та розумових завдань.

ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

Освітні завдання:

- сприяти формуванню у дітей потреби в щоденному виконанні ранкової та гігієнічної гімнастики (тривалість 8-12 хв.);
- розвивати вміння чітко виконувати загальнорозвивальні вправи з різних видів положень в заданому темпі;
- проводити щоденні заняття з фізичної культури тривалістю 30-40 хв. (у фізкультурній залі та свіжому повітрі);
- заохочувати до самостійних і організованих ігор в природних умовах, виконання фізичних вправ під час прогулянки (тривалість 45-60 хв.), рухливих ігор та ігор спортивного характеру;
- удосконалювати на заняттях із фізичної культури та прогулянках вміння дошкільника кататися на велосипеді, самокаті, санках тощо;
- залучати дітей до підготовки фізкультурних свят, спортивних розваг, командних змагань, днів здоров'я;
- спонукати до проявів витривалості, вправності, наполегливості, винахідливості, співчуття, взаємодопомоги;
- удосконалювати різноманітні рухи дітей – ходьба, біг, стрибки, метання, лазіння тощо;
- розвивати вміння вільно рухатися у просторі, долаючи різноманітні перешкоди;
- вчити дітей виконувати танцювальні кроки, вправи з шикуванням і перешикуванням;
- чергувати навантаження з відпочинком, колективні ігри та заняття з можливістю побути на самоті;
- прищеплювати навички громадської та особистої гігієни (стежити за чистотою рук, обличчя, мити їх у разі забруднення, самостійно стежити за зачіскою, одягом);
- формувати у дітей культуру споживання їжі: правильно користуватися виделкою, ножом, серветкою; їсти охайно; сидіти за стіл в акуратному вигляді; правильно сидіти під час їди;
- формувати знання про будову тіла, призначення та дію органів; особливостей тіла будови дівчинки та хлопчика; важливо ознайомлювати дітей з необхідністю охороняти зір, слух, поставу, шкіру та інші органи;
- розвивати уявлення про ознаки здоров'я і хвороби та шляхи їх запобігання, доводити, що довготривале життя потребує уваги людини до свого здоров'я; розповідати, що джерелом зміцнення здоров'я і запобігання хворобам є здоровий спосіб життя та безпечна поведінка в довкіллі;
- знайомити з помічниками і друзями здоров'я – природними і соціальними чинниками, які допомагають(міцний сон, свіже повітря, раціональне харчування, особиста гігієна, фізичні вправи), а які можуть нашкодити здоров'ю неправильне харчування, тривале сидіння перед телевізором, комп'ютером, шкідливі звички, недотримання розпорядку дня тощо);
- навчати правилам безпечного перебування вдома і на вулиці;
- надавати уявлення про основні правила поведінки в надзвичайних ситуаціях;
- сприяти балансу м'язової та практично-предметної діяльності.

Рухливі ігри:

Ігри з бігом: «Парний біг», «Мишоловка», «Гуси-лебеді», «Птахи і зозуля», «Квач», «Квач, бери стрічку!», «Карасі і щука», «Перебіжки», «Хитра лисиця», «Зустрічні перебіжки», «Витівники», «Швидко візьми, швидко поклади», «Совонька», «Чия ланка швидше збереться?», «День і ніч».

Ігри зі стрибками: «Хто краще стрибне?», «Вудка», «З купини на купину», «Жаби і чапля», «Вовк у рову», «Класики», «Коники», «Не потрап!».

Ігри з повзанням і лазінням: «Ведмідь і бджоли», «Переліт птахів», «Ловля мавп», «Пожежні на вченні».

Ігри з метанням, киданням і ловом: «Мисливці та зайці», «М'яч ведучому», «Хто найвлучніший?», «Мисливець і звірі», «Серсо», «Літаючі тарілки».

Ігри-естафети: «Веселі змагання», «Естафета парами», «Перевезення врожаю», «Городники», «Хто швидше побудує піраміду?».

Ігри-забави: «Мотузка», «Біг зі зв'язаними ногами», «Півнячий бій», «Перетягни канат».

Ігри з елементами спорту:

Городки. Знати 3-4 фігури; набирати правильного вихідного положення; кидати бити збоку і від плеча; вибивати городки з відстані 3-6 метрів.

Бадмінтон. Вчити дітей правильно тримати ракетку. Відбивати волан ракеткою зверху, знизу, збоку, спрямовуючи його в певний бік. Грати в парі з вихователем та одне з одним.

Баскетбол. Перекидати м'яч один одному від грудей, передавати м'яч у русі з відскоком від підлоги; вести м'яч правою і лівою рукою по прямій і між предметами. Кидати м'яч у кошик двома руками від грудей і з-за голови.

Футбол. Виконувати удари по м'ячу з місця та з розбігу. Прокочувати м'яч правою і лівою ногою в заданому напрямку, обводити м'яч навколо предметів. Зупиняти м'яч, що котиться, підошвою або внутрішньою стороною стопи. Закочувати м'яч у лунки, ворота, передавати м'яч ногою одне одному в парах (відстань 3-5м), відбивати від стіни кілька разів поспіль. Грати за спрощеними правилами.

Хокей. Прокочувати шайбу ключкою у заданому напрямку, заковувати шайбу у ворота. Прокочувати її одне одному в парах, зупиняти шайбу (м'яч) ключкою. Грати за спрощеними правилами.

Боулінг. Кидати м'яч знизу для вибивання кеглів з лінії.

Спортивні вправи:

Катання на санках. Катати один одного, кататися з гори по двоє, виконувати повороти під час спуску. Спускатися з гори, виконуючи завдання (підняти предмет, проїхати в ворота), вміти робити гальмування.

Ковзання. Ковзати по крижаних доріжках з розбігу, присідаючи й встаючи під час ковзання.

Ковзани та ролики. Вчити тримати рівновагу, стоячи на обмеженій площі, відштовхуватись однією ногою, намагаючись прокотитись вперед.

Ходьба на лижах. Ходити по лижні ковзним кроком. Виконувати повороти на місці і в русі. Підніматися на гору драбинкою та напівялинкою. Спускатися з гірки, м'яко пружинячі ноги в основній і низькій стійці. Проходити дистанцію в спокійному темпі 1-2км.

Їзда на велосипеді. Самостійно їздити на триколісному та двоколісному велосипедах по прямій, повертати наліво і направо, проїжджати у ворота, робити прискорення і гальмувати.

Катання на самокаті. Відштовхуватися однією ногою, виконуючи повороти вправо-вліво. Їздити по колу, об'їжджаючи різні перешкоди.

Дитячий туризм. Проводяться з дітьми походи за межі дошкільного закладу (дитячий туризм). Потрібно разом із дітьми продумувати маршрут руху і спосіб пересування. Педагог визначає та вивчає місця зупинок і відпочинку, враховує при цьому всі природні умови для проведення вправ з удосконалення рухових навичок (наявність струмочків, гірок, повалених дерев тощо). До місця призначення діти можуть іти вільно, групуючись за бажанням; шиккування парами використовується при переходах вулиць, шосе.

Тривалість переходу в один бік (від дошкільного закладу до місця кінцевої зупинки) становить – 20-25 хв.

Поради батькам:

- дотримуйтеся вдома режиму дня, санітарно-гігієнічних вимог, культурно-гігієнічних навичок;
- щоденно разом із дітьми виконуйте ранкову гімнастику, здійснюйте загартовуючі процедури; виходьте на прогулянки;
- залучайте дітей до виконання основних рухів – вправляйте в ходьбі, бігу, стрибках, повзанні, лазінні, рівновазі, вправах із м'ячем;
- разом з дітьми здійснюйте пішохідні прогулянки, туристичні походи;
- грайте в рухливі, спортивні ігри;
- облаштуйте в квартирі спортивний куточок;
- катайтеся разом з дітьми на санчатах, ковзанах, лижах; велосипедах, роликах; грайте у бадмінтон, теніс, футбол, баскетбол, хокей; з м'ячем; плигайте на скакалці; плавайте та грайте на воді;
- беріть участь разом з дітьми у проведенні свят, розваг, днів здоров'я, зборах, конференціях, лекціях з питань здоров'я, фізичного виховання дітей, організованих у дошкільних установах.

Показники фізичного розвитку дитини:

- дотримується норм особистої гігієни;
- розуміє необхідність загартовування, із задоволенням бере участь у загартовувальних процедурах;
- має потребу в активній руховій діяльності;
- виявляє інтерес до результатів рухової діяльності; отримує фізичне та естетичне задоволення від чіткого виконання рухових дій;
- дотримується певних інтервалів під час руху в різних шиккуваннях, добре орієнтується у просторі;
- тримає рівновагу, стежить за положенням власного тіла під час виконання різноманітних вправ;
- ходить вільними, тримаючись прямо, природно рухає руками;

- бігає легко, ритмічно з різною швидкістю, поєднує біг з подоланням перешкод;
- володіє різними видами ходьби та бігу;
- впевнено стрибає з місця, відштовхуючись обома ногами й змахуючи руками, м'яко приземлюється;
- лазить по гімнастичній стінці (драбині) перемінним способом, не пропускаючи щаблів; володіє лазінням по канату довільним способом; успішно пролізає в обруч прямо, лівим та правим боком; підлізає під дугу;
- підкидає і ловить м'яч, відбиває його від підлоги, поєднує змах з енергійним кидком предмета;
- знає та дотримується правил під час рухливих ігор;
- катається на велосипеді, санчатах; ходить на лижах; знає спрощенні правила ігор спортивного характеру (бадмінтон, городки, футбол, хокей, баскетбол, боулінг);
- знає та дотримується правил безпечного перебування вдома, на вулиці, в природних умовах тощо;
- має уявлення про основні правила поведінки в екстремальних ситуаціях.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Пізнавальний розвиток забезпечується розвитком **пізнавальних процесів** (сприйняття, пам'яті, уваги, уяви, мислення) та розвитком **розумових операцій** (аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, класифікації та ін.).

Освітні завдання:

- формувати позитивне ставлення до світу на основі емоційно-чуттєвого досвіду;
- розширювати досвід пізнання дитиною навколишнього світу та усвідомлення себе у ньому;
- сприяти розвитку самостійної пізнавальної активності дитини;
- сприяти розвитку та вдосконаленню різних способів пізнання відповідно до вікових норм та індивідуальних темпів розвитку дитини;
- цілеспрямовано розвивати пізнавальні процеси за допомогою спеціальних дидактичних ігор та вправ, максимально використовувати розумові операції в процесі пізнання світу;
- розвивати пізнавальні здібності дитини, вміння аналізувати різні явища і події, зіставляти їх, узагальнювати, робити елементарні висновки, умовиводи, висувати припущення, обґрунтовувати власну думку;
- заохочувати пізнавальні питання дитини;
- знайомити з різними джерелами інформації (книги, журнали, телебачення, радіо, комп'ютер); показувати їх роль в житті людей.

Пізнавальний розвиток дитини здійснюється в процесі пізнавальної діяльності за напрямками: «У світі природи», «У світі предметів», «У світі людей», «У світі чисел і цифр», «У світі форм і величин», «У світі простору і часу».

«У світі природи»

Природа рідного краю:

- ознайомлювати з об'єктами природного довкілля:

рослинами найближчого оточення (парку, лісу, луку, земельної ділянки, поля, саду): різними видами дерев, кущів, трав'янистих рослин, грибів; їх назвою, будовою, умовами і місцем зростання, змінами в процесі зросту та за порами року; їх значення у природі та у житті людини;

тваринами своєї місцевості (свійськими та дикими): назвою, зовнішнім виглядом; способом життя, харчування; будовою тіла і залежним від неї способом руху; місцем проживання, змінами в житті у різні пори року; піклуванням і охороною, їх значенням у природі та житті людини;

птахами (перелітними, зимуючими, декоративними): назвою, зовнішнім виглядом; способом життя, харчування; будовою тіла; місцем проживання, змінами в житті у різні пори року; піклуванням і охороною, їх значенням у природі та житті людини;

безхребетними (молюсками, комахами): назвою, зовнішнім виглядом; способом життя, будови і залежним від неї способом руху; харчуванням, місцем

проживання, змінами в житті у різні пори року; їх значенням у природі та житті людини;

рибами (прісноводними, акваріумними): зовнішнім виглядом, будовою тіла, способом життя, розмноження (відкладаючи ікру, живо народжуючи);
земноводними та плазунами;

твердими тілами: піском, глиною, камінням, їхніми властивостями;

повітрям: його рухом, напрямом, силою вітру;

водою: змінами її стану (замерзання, плавлення снігу і льоду), поняттям кругообігу (види хмар, дощ, роса, іній, град, сніг,); значенням для природи та людини;

- ознайомлювати з електричними та світовими явищами природи: гроза – грим, блискавка, веселка (форма та розташування смуг).
- ознайомлювати з сезонними змінами та явищами в природі: порами року, їхньої послідовністю, станами погоди (приморозки, ожеледиця, хуртовина, посуха, буря, стихійні лиха тощо), їхнім впливом на життя людини.
- ознайомлювати з сільськогосподарською працею (види рослин, їх вирощування, піклування за тваринами) та залучати дітей до посильних дій (догляд за кімнатними рослинами, домашніми тваринами, праця на городі тощо).
- формувати у дітей екологічно доцільну поведінку, залучати їх до посильної участі у збереженні та відновленні природного оточення міста (села).

Природа України:

- ознайомлювати з характерними особливостями окремих географічних регіонів України (Крим, Карпати, Полісся), типовими ландшафтами:

водоймами (річками, озерами, морями), їх значенням у природі та у житті людини; мешканцями водойм; правилами безпечної поведінки й доцільного природокористування;

горами, їх значенням у природі та у житті людини; правилами безпечної поведінки й доцільного природокористування;

степами, лісами: їх значенням у природі та у житті людини; правилами безпечної поведінки й доцільного природокористування;

- дати знання про Червону книгу України, залучати дитину до посильної участі у природоохоронній діяльності.

Природа планети Земля:

- вчити елементарно орієнтуватися на глобусі, карті. Розрізняти водний простір (океани) і сушу (материки);

- ознайомлювати з представниками тваринного та рослинного світу інших географічних зон Землі.

Природа Космосу:

- формувати елементарні уявлення про Космос: компоненти видимого космосу (сонце, місяць, зорі), видовище зоряного неба, схід і захід сонця, місяця, місце знаходження сонця вранці, ополудні, ввечері в різні пори року; невидимого (деякі планети, комети, сузір'я);

- ознайомити з засобами дослідження Космосу людиною (телескопи, станції, космонавти, космічні кораблі, астронавти, астрономи).

«У світі предметів»

- ознайомлювати дітей з предметним світом:
 - предметами найближчого оточення (посуд, одяг, взуття, меблі, іграшки, побутова техніка, продукти харчування тощо): назвою, функціональним призначенням та способом використання;
 - предметами віддаленого оточення (транспорт різних видів, споруди /театр, музей, бібліотека, кінотеатр, спортивно-розважальний центр, магазин, лікарня, перукарня, аптека, ринок тощо/): назвою, функціональним призначенням, правилами поведінки в громадських місцях.
- ознайомлювати з різними видами житла людини (міська квартира, сільський будинок).
- поглиблювати знання дітей про способи виробництва предметів побуту (старовинні, сучасні, рукотворні, промислові предмети) та сировину/ матеріали, з якої вони виготовлені (дерево, глина, скло, метал, папір, тканина, шкіра, пластик, хутро тощо).
- формувати елементарне уявлення про те, що кожна людина є користувачем (споживачем) предметів та їх творцем (виробником).
- виховувати шану до праці людей.
- формувати бережливе ставлення до предметів вжитку та речей.

«У світі людей»

- закріплювати і збагачувати уявлення дитини про соціальне середовище: сім'ю, родину, рід, дитячий садок, школу, місто, село, країну;
- формувати уявлення про поняття: рідні, близькі, знайомі, чужі люди, культуру стосунків з різними категоріями людей;
- розвивати відчуття приналежності до місця народження та проживання (малої Батьківщини – назва селища, міста, мікрорайону);
- ознайомлювати з країною, столицею, державними символами (герб, гімн, прапор);
- виховувати громадянські почуття та інтерес до сучасних подій у країні;
- вчити любити та шанувати сімейні свята, брати активну участь у їх творенні, дотримуватися сімейних традицій, зміцнювати їх, шанувати пам'ять роду;
- формувати уявлення про інші нації та народи (2-3 країни); вчити прихильно ставитися до людей інших національностей; виховувати миролюбність, інтерес до несхожого, до спільних інтересів.
- закріплювати та уточнювати уявлення дитини про найбільш доступні та необхідні для розвитку їхнього соціального досвіду види праці дорослих. Викликати інтерес до різних професій дорослих.

«У світі чисел та цифр»

- вчити називати числа від 1 до 10, від будь – якого числа до 10, від 10 до будь – якого числа, розрізняти пряму та зворотню, кількісну та порядкову лічбу;
- ознайомлювати з цифрами (1 – 9 (0) та їх написанням; вчити встановлювати відповідність між цифрою та відповідною кількістю множин;
- ознайомлювати з властивостями натурального ряду чисел;

- знайомити зі складом чисел з одиниць та двох менших (у межах 10);
- вчити порівнювати дві множини за кількістю і визначати відношення «на скільки більше?», «на скільки менше?», «порівну», «стільки ж» встановлювати рівність з нерівності;
- вчити використовувати знаки плюс (+), мінус (-), дорівнює (=);
- вчити виконувати дії додавання і віднімання, розв'язання нескладних арифметичних та логічних задач і прикладів;
- вчити використовувати початкові логічні прийоми, пов'язані з формуванням елементарних математичних понять;
- заохочувати до побудови найпростіших висловлювань за допомогою зв'язок «і», «чи», «якщо, то», «ні»;
- формувати інтерес до логіко-математичної діяльності, використання знань в повсякденному житті.

«У світі форм і величин»

- вчити дітей порівнювати предмети за висотою, вагою, шириною, довжиною, товщиною, загальною величиною, здійснювати класифікацію предметів за визначеними параметрами;
- ознайомлювати з основними одиницями вимірювання довжини (см, м), маси (кг), об'єму (л); формувати навички з вимірювання величин, з якими дитина зустрічається у житті за допомогою умовної мірки;
- уточнювати та розширювати уявлення про геометричні фігури, їх властивості (*площинні*: круг, овал, трикутник, квадрат, прямокутник, багатокутник, *об'ємні*: куля, куб, циліндр, конус).

«У світі простору і часу»

- вчити розрізняти розташування предметів у просторі (вгорі, внизу, ліворуч, праворуч, попереду, позаду, посередині) та визначати напрямок руху (вперед, назад, наліво, направо);
- вправляти у вмінні визначати розташування предметів відносно себе і будь-якого предмета, за просторовим розміщенням на площині (на столі, в зошиті);
- вчити визначати відстань, диференціювати поняття: далеко, близько, поруч, подалі;
- формувати та розширювати знання про одиниці часу: хвилина, година, доба (частини доби – ранок, день, вечір, ніч), тиждень (назви днів тижня, їх послідовність), місяць (назви 12 місяців, їх послідовність), рік (пори року – весна, літо, осінь, зима);
- вчити диференціювати та правильно вживати часові поняття: зараз, згодом, раніше, пізніше, сьогодні, завтра, вчора, швидко, повільно тощо;
- ознайомлювати з різними видами годинників та календарів та вчити користуватися ними.

Поради батькам:

- збагачайте обізнаність дитини новою інформацією, що сприяє накопиченню уявлень про себе та світ. Залучайте до перегляду та прослуховування радіо- та телепередач пізнавального напрямку, заохочуйте до активного розв'язання завдань, листування, діалогів з програмами за допомогою членів родини;

- пізнавайте, досліджуйте світ разом з малюком: обговорюйте, читайте, експериментуйте та ін. Заохочуйте прагнення здобувати і збагачуватись корисною інформацією завжди і всюди. Наприклад, оформіть передплату дитячого журналу;
- створюйте умови та підтримуйте пізнавальні інтереси дитини, забезпечуючи розвиток природних здібностей та нахилів дитини;
- виховуйте у дошкільника почуття родинності: любові і шани до батьків та родичів, пам'яті про покоління роду, вдячності до праці рідних, шани до старших, турботи про молодших;
- залучайте дітей до активної участі у підготовці та святкуванні днів народження, ювілеїв, днів пам'яті, календарно-обрядових свят; здійсненні подорожей; разом з дітьми або спонукаючи їх до виготовлення подарунків, привітань, виступів та ін.
- за можливістю, вдома облаштуйте родинний куточок, в якому помістяться «дерево роду», фотографії та відео сімейних подій, рукотворні вироби тощо.
- вчіть малюків усвідомлювати себе як частку сім'ї, дитячої спільноти у навчальному закладі, відповідальну особистість у світі природи, людину серед інших – у суспільстві на прикладі власної активної життєвої позиції; разом з дитиною подорожуйте, здійснюйте екскурсії, колекціонуйте, майструйте тощо;
- формуйте основи логічного мислення, вчіть дитину висловлювати власну думку на основі розумових висновків;
- частіше бувайте з дітьми на природі (парк, ліс, річка), відвідуйте зоопарк, ботанічний сад, музеї, вистави дитячих театрів, дійства громадських свят, виставки квітів, тварин;
- залучайте дітей до догляду за рослинами (квітник, сад, город) та тваринами (птахами, рибками, земноводними та іншими домашніми улюбленцями); за бажанням, обладнайте акваріум, влаштуйте квітник, город на підвіконні; разом з дітьми доглядайте за рослинами, піклуйтесь про тварин;
- не соромтеся виказувати патріотичні почуття, громадянську позицію; гордість за свою родину, батьків, рідне місто, село, Україну; на власному прикладі втілюйте поняття «порядок», «безпека», «природоохоронна робота» у практичне життя дитини та родини;
- створюйте спеціальне розвивальне середовище, яке б сприяло використанню набутих знань, вмінь та навичок з логіко-математичного розвитку в родинному побуті дитини;
- формуйте соціально-економічну компетентність дитини за допомогою залучення дітей до планування сімейного бюджету (планування витрат, обговорення вартості речей);
- виховуйте почуття вдячності до праці інших людей, бережливого ставлення до природи, речей.

Показники загальнопізнавального розвитку:

- має знання про природне довкілля тієї місцевості, де проживає:
 - розпізнає 3-5 (і більше) видів дерев, кущів, трав'янистих рослин, грибів; кімнатних рослин; ягід, овочів, фруктів; лікарських рослин); знає назву, будову рослин, умови і місце зростання, розуміє їх значення у природі та у житті людини;

розпізнає тварин своєї місцевості: перелітних і зимуючих птахів, диких звірів, домашніх тварин, безхребетних (черви, молюски, раки, павуки, комахи), прісноводних та акваріумних риб, земноводних, плазунів. Знає назву, будову і спосіб їхнього життя, цікаві особливості поведінки, їх значення у природі та у житті людини;

знає властивості повітря, води, ґрунту, може пояснити їх значення у природі та у житті людини;

знає, які види водойм (річки, озера, моря) є у місцевості, де проживає, їх назву, значення у природі та у житті людини; володіє елементарними правилами природокористування, безпечної поведінки тощо;

має знання про явища природи;

знає пори року та їх послідовність, може розповісти про їхні характерні ознаки; про відповідні сезонні зміни в природі, житті тваринного світу та діяльності людини;

- знає представників тваринного та рослинного світу інших країн;
- орієнтується на глобусі, карті, розрізняє водний простір (океани) і сушу (материки);
- має елементарні уявлення про Космос: компоненти видимого космосу (місяць, зорі, Сонце), невидимого (деякі планети, комети, сузір'я). Ознайомлений з засобами дослідження Космосу людиною (телескопи, станції, космічні кораблі) та назвами професій (космонавти, астронавти, астрономи);
- класифікує предмети найближчого оточення (посуд, одяг, взуття, меблі, іграшки, побутова техніка, продукти харчування тощо), знає їх назву, функціональне призначення/значення та способи дії/використання; називає різних види транспорту, споруд, розрізняє різні види житла;
- має знання про способи виробництва предметів побуту (старовинні, сучасні, рукотворні, промислові предмети) та знає з якої сировини/ матеріалів вони виготовлені (дерево, глина, скло, метал, папір, тканина, шкіра, пластик, хутро тощо);
- має уявлення про соціальні середовища (сім'я, родина, рід, дошкільний навчальний заклад, школа, місто, село, країна);
- розуміє поняття: рідні, близькі, знайомі, чужі; молодші, однолітки, старші, дорослі, старі; володіє культурою стосунків з різними категоріями людей;
- знає назву міста/ села, країни, в якій мешкає, та столиці; називає державні символи (герб, гімн, прапор);
- розповідає про сімейні свята, бере активну участь у їх підготовці, дотримується сімейних традицій;
- має уявлення про інші нації та народи, знає назви 2-3 країн. Прихильно ставиться до людей інших національностей. Проявляє миролюбність, інтерес до несхожого, до спільних інтересів;
- володіє найбільш доступними та необхідними для розвитку соціального досвіду видами праці. Виявляє інтерес до різних професій дорослих.

Показники логіко-математичного розвитку:

- вміє лічити в межах першого десятка різними способами (лічба кількісна, порядкова, у прямому та зворотному напрямках, лічба від заданого числа);

- знає цифри у межах 0 – 9, утворює числа 1 -10 з одиниць та з двох менших чисел. Встановлює числову рівність, нерівність, визначає відношення «на скільки більше?», «на скільки менше?», «порівну», «стільки ж»;
- розв'язує прості арифметичні та логічні задачі і приклади, виконує дії додавання і віднімання, використовує знаки плюс (+), мінус (-), дорівнює (=), вміє їх записувати;
- користується початковими логічними прийомами, висловлюється за допомогою зв'язок «і», «чи», «якщо, то», «ні»;
- порівнює предмети за висотою, вагою, шириною, довжиною, товщиною, загальною величиною, здійснює класифікацію за цими ознаками.
- володіє знаннями про основні одиниці вимірювання різних величин: довжини (см, м), маси (кг), об'єму (л); має навички вимірювання за допомогою умовної мірки;
- розпізнає геометричні фігури, знає їх назву, властивості (площинні: круг, овал, трикутник, квадрат, прямокутник, багатокутник, об'ємні: куля, куб, циліндр, конус); знаходить подібні форми у навколишніх предметах, малює /складає предмети з різних геометричних фігур або визначає фігури у заданому малюнку, візерунку тощо;
- орієнтується у розташуванні предметів у просторі (вгорі, внизу, ліворуч, праворуч, попереду, позаду, посередині тощо), визначає відстань, використовуючи поняття: далеко – близько, поруч – далі. Вміє визначати розташування предметів відносно себе і будь-якого предмета, розміщувати предмети на площині (на столі, в зошиті);
- диференціює та правильно вживає часові поняття: сьогодні, завтра, вчора, зараз, згодом, раніше, пізніше;
- володіє знаннями про одиниці часу та їх складові: хвилина, година, доба (частини доби – ранок, день, вечір, ніч), тиждень (назви днів тижня та їх послідовність), місяць (назви 12 місяців та їх послідовність), рік (пори року – весна, літо, осінь, зима);
- орієнтується у часі за допомогою годинника (в межах півгодини за циферблатом) та календаря, вміє ними користуватися;
- використовує логіко-математичні уміння в повсякденному житті:
 - вміє набрати номер телефону служб порятунку;
 - вміє користуватися пультом телевізора/аудіо – відеотехніки;
 - має елементарні навички роботи з комп'ютером;
- знає свій вік, вік тата, мами та інших членів родини, знає дату народження, адресу та номер квартири.

Завдання мовленнєвого розвитку:

1. Розвиток лексичної сторони мови.

Розширювати словниковий запас на основі формування у дітей уявлень про світ (через активізацію пізнавальної діяльності); активізувати його в самостійних висловлюваннях, розвивати вміння розуміти та вживати слова для позначення назв, особливостей та дій, пов'язаних з різними сферами життєдіяльності дитини.

Активізувати в мові дітей прикметники, дієслова, числівники. Формувати вміння більш точно підбирати слова, що відображають якість предмета чи явища.

Поповнювати словник словами, що позначають матеріал, з якого зроблений предмет. Уточнити уявлення дітей про предмети і їх частини, особливу увагу приділити призначенням представленого предмету.

Продовжувати роботу з розширення узагальнюючих понять. Наприклад: меблі - стіл, стілець, ліжко, крісло і т. п.; квіти - мак, троянда, ромашка і т. п.; рослини - квіти, дерева, трава, кущі та ін, помешкання - будинок, хата, палац і т. п.; рух - біг, стрибки, ходьба, повзання і т. п.. Диференціювати родові узагальнення: тварини – дикі та свійські; посуд кухонний, чайний; машини – легкові, вантажні і т.п.

Ознайомити дітей з синонімами. Вчити підбирати слова для більш точного вираження думки (наприклад, вологий і мокрий); для вираження емоційного забарвлення (наприклад, впав і грохнувся; красивий і чудовий і ін). Виховувати у дітей стилістичне чуття (де і як вживати певні слова: ревити – плакати, сміятися – реготати і т.п.)

Продовжувати знайомити дітей з антонімами. Вправляти дітей в умінні підбирати антоніми до слів, що відносяться до різних частин мови (іменники, прикметники, дієслова, прислівники).

Продовжувати знайомити з доступними дітям багатозначними словами різних частин мови. Продовжувати роботу над лексичним (смысловим) значенням слів. Вчити розуміти, пояснювати і використовувати переносне значення слів, фразеологічні звороти.

Розширяти словник за допомогою приказок, прислів'їв, образних виразів з художніх творів (порівняння, епітети тощо).

Виховувати інтерес дітей до незнайомих та малознайомих слів.

2. Формування граматичного ладу мови.

Спонукаати дітей до утворення нових граматичних форм за допомогою суфіксів (собака, собачка, борода-бородатий); порівняльного ступеня прикметників (малий-менший); від іменника (вчитель-вчити); від дієслова (лікувати-лікар); складних слів хвіст-безхвостий, лист падає - листопад), префіксів (зайти, вийти, прийти). Звертати увагу дітей на зміну сенсу пропозицій (словосполучень) залежно від вживання префіксу (наприклад, вийшов - зайшов).

Вправляти у вживанні прикметників, що вказують приналежність до когось, або чогось (мамина усмішка; татів блокнот, зайчикові хатка тощо).

Вправляти дітей у вмінні правильно узгоджувати числівники з іменниками. Граматично правильно вживати та узгоджувати слова основних лексичних категорій у відповідному відмінку, роді, числі та часі.

Закріплювати правильне вживання та утворення складних форм іменників множини в родовому відмінку (панчів, шкарпеток, черевик, тапочок і т. п.).

Вправляти у вживанні важких граматичних форм – збірних, невідмінюваних іменників,

Вправляти дітей у складанні простих поширених речень.

Продовжувати роботу по складанню різних типів речень.

Виховувати критичне відношення до граматичних помилок, прагнення до чистоти і правильності мови.

3. Розвиток і вдосконалення звукової культури мовлення.

Удосконалювати моторику артикуляційного апарату через правильний підбір артикуляційних вправ. Систематично проводити артикуляційну гімнастику, що сприяє виробленню точних, енергійних, добре координованих рухів мовного апарату. У повсякденному житті і на заняттях систематично проводити спеціальні вправи на розвиток мовного дихання, мовленнєвої уваги і т. п.

Вчити регулювати силу голосу, швидкість мови, правильно користуватись інтонаційними засобами виразності.

Уточнювати і закріплювати вимову звуків рідної мови.

Вправляти у правильному і швидкому промовлянні скоромовок, чистомовок.

Вводити поняття «голосні - приголосні звуки» на основі аналізу їх артикуляції. Закріплювати поняття «тверді - м'які приголосні звуки».

Розвивати фонематичний слух. Вчити виділяти слова із заданим звуком з мовного потоку, визначати позицію звуку в слові (початок, середина, кінець слова), формувати навички звукового аналізу - послідовність звуків у простих словах (наприклад, мак, лак, суп, дуб і ін.) Учити правильно інтонувати та позначати умовними фішками голосні та приголосні звуки.

Вчити визначати кількість складів у словах (за схемами, на слух).

4. Розвиток зв'язного мовлення дітей.

Діалогічне мовлення. Продовжувати залучати дітей до елементарних правил ведення діалогу (вміння слухати і розуміти співрозмовника; формулювати і ставити запитання; будувати відповідь у відповідності з почутим). Закріплювати правила ведення діалогу у повсякденному житті (у громадських місцях, на вулиці, вдома, по телефону, з незнайомими людьми тощо), традиціях групи і дитячого садка.

Виробляти у дітей активну діалогічну позицію в спілкуванні з однолітками за допомогою діалогічних казок.

Вправляти дитину в ввічливому і тактовному веденні діалогу з дорослими (виявляти ініціативу в спілкуванні з дорослим, звертатися з різного типу

звертаннями, підтримувати розмову, запропоновану дорослим) і з іншими дітьми (уміти будувати різні форми діалогу між двома-чотирма дітьми). Учити розмовляти невимушено, вільно, без напруження, тактовно, переконливо, уміти своєчасно змінювати емоційний тон розмови відповідно до ситуації спілкування.

Відпрацьовувати діалоги в театральній-ігровій діяльності.

Монологічного мовлення. Починати навчати основам побудови зв'язних висловлювань різних типів.

Опис. (Вправляти дітей у описі зовнішніх ознак предмету (розповідь-опис: велика лялька в блакитній сукні з великим білим бантом на голові); описі дій (розповідь-опис: гарненькою лялькою можна гратись, вона стоїть, сідає, говорить, її можна водити, покласти спати); сюжетній розповіді-описі(Таня взяла лопатку, поклікала Андрія з машиною і вони почали гратися разом...)). Вправляти в умінні виділяти і називати об'єкт мови при описі, співвідносити об'єкти мовлення з відповідними описами і розширювати їх за рахунок додаткових характеристик.

Вправляти в складанні простих описів різними засобами (мистецтво, образотворча і театралізована діяльність, художня література, дидактичні ігри та завдання тощо).

Розповідь. (Вправляти дітей у розповіданні по пам'яті, за сприйняттям, за уявою (творчі), на запропоновану тему, за опорними словами, з власного досвіду, за зразком і за ілюстрацією, за сюжетною картиною, за зразком або частковим зразком, за планом, колективне складання розповідей, складання початку-кінця розповіді).

Навчати дітей виокремлювати (визначати) і словесно позначати головну тему оповідання (через мету висловлювання, заголовок).

Дати поняття про структуру оповіді: зачин, середня частина, кінцівка.

Переказ. Вчити дітей осмислювати зміст, ідею твору, запам'ятовувати послідовність дій. Вправляти дітей у відновленні послідовностей в знайомих казках (творах) (в якій послідовності з'являлися герої, розгорталися події або дії).

Вправляти в переказі творів шляхом перекладу віршованого тексту в розповідний (прозу).

Закріплювати вміння дітей складати розповідні висловлювання шляхом зміни знайомих текстів: за аналогією («Казка на новий лад»), шляхом зміни або додавання окремих епізодів тексту.

Робота з художньою літературою. Виховувати інтерес до літератури, вміння оцінювати вчинки героїв. Виховувати здатність засвоювати послідовність розвитку сюжету, помічати деякі особливості літературної мови (епітети, казкові повтори тощо). Відводити до розуміння

Читання та розповідання дітям (Читати дітям твори трьох літературних жанрів (казка, оповідання, вірші) українських класиків літератури та сучасних українських письменників, твори зарубіжних письменників, які відповідають віку дітей, відображають правдиву дійсність та не суперечать морально-етичним та естетичним нормам.)

Виразне читання. Продовжувати вчити виразно розповідати вірші, інтонаційно різноманітно передавати їх відповідно до змісту, користуватися природними інтонаціями, логічними паузами, наголосами, передавати своє ставлення до змісту віршів.

***Примітка:** можливо навчання дітей іноземній мові за умови засвоєння дітьми рідної мови в тій мірі, яка відповідає віку дітей, створення відповідних умов для вивчення і не за рахунок реалізації завдань, передбачених чинною програмою*

5. Підготовка руки до письма:

Нормальний розвиток мовлення дитини найтіснішим чином пов'язане також з розвитком рухів пальців рук. Це перш за все визначається розташуванням у головному мозку моторної мовної зони, яка практично є частиною рухової області. Відомо, що близько третини всієї площі рухової проекції в корі головного мозку займає проекція кисті руки. Тому тренування тонких рухів пальців рук має великий вплив на розвиток активної мови дитини.

У дитини слабо розвинені тактильні відчуття, можна спостерігати слабкий (млявий) тонус, що веде до креслення тонких, ламаних, переривчастих ліній. Є діти з підвищеним тонусом дрібної мускулатури. У цьому випадку рука дитини швидко втомлюється, вона не може закінчити роботу без додаткового відпочинку.

Дуже часто у дітей з млявими м'язами рук відзначається слабкість м'язів артикуляційного апарату. У дітей з високою пружністю м'язів дрібної моторики рук спостерігається підвищений тонус м'язів артикуляційного апарату. Впливаючи на тонус руки дитини, ми можемо впливати на тонус мовного апарату.

Розвивати дрібні м'язи пальців та п'ясті руки, окомір (визначати центр, середину, аркушу паперу), просторові уявлення (ліворуч, праворуч, унизу, вгорі). Вправляти дітей у різних видах штрихування готових контурів прямими, похилими, уривчастими короткими лініями.

Поради батькам:

Багато розповідати і показувати дитині, читати пізнавальну літературу, водити на екскурсії, проводити спостереження. Уважно розглядати окремі об'єкти і предмети. При цьому бажано враховувати пізнавальні переваги (інтереси) своєї дитини.

Розповідати дитині про родичів (де вони живуть, ким працюють, які вони чудові люди, ким вони доводяться дитині); про свою роботу або навчання, про тих людей, які вас оточують. Дуже привабливі для дітей спогади близьких

про їхнє дитинство; про ігри, в які вони грали. При цьому можна запропонувати дитині пограти в ці ігри.

Слід попросити малюка описати ігри, в які він грає зі своїми друзями в дитячому садку. Дуже цікаві і приємні для дитини і дорослих моменти, коли виявляється, що деякі ігри пройшли через роки; в них в дитинстві грали батьки, вони як і раніше цікаві їхнім дітям.

Продовжувати сімейну традицію щоденних бесід про прожитий день. (Чим тебе порадував сьогоднішній день? Чим засмутив? Чим здивував? І т. д.) Обговорювати і планувати всі спільні заходи разом з дитиною.

За рекомендацією педагогів проводити спеціальні мовні ігри з метою збагачення і вдосконалення лексичної сторони мовлення дитини. Так, для розвитку різних частин мови (іменників, прикметників, дієслів) можна використовувати ігрові вправи типу «Зимові слова», «Солодкі слова», «Скляні (дерев'яні, пластмасові та ін) слова»; «Ввічливі слова», «Веселі слова», «Сумні слова», «Спортивні слова» та інші. При цьому слід дати установку на гру: «Давай з тобою згадаємо всі можливі слова, які нагадують нам про зиму. Це - зимові слова».

У повсякденному спілкуванні продовжувати розширювати запас слів-узагальнень за рахунок уточнення їх значення та за допомогою мовних вправ типу «Магазин взуття (одягу, меблів, канцелярських товарів і т. д.)».

Продовжувати роботу зі словами-антонімами та синонімами (ігри типу «Хлопчик (дівчинка) навпаки» на закріплення слів-антонімів; ігрові вправи «Дружні слова», «Сердиті (веселі, ласкаві і т. д.) слова», «Скажи по - іншому» на закріплення слів-синонімів).

Вправляти дитину в умінні виокремлювати у різноманітних предметах частини і називати їх (наприклад, за допомогою ігрової вправи «Хто більше назве деталей (частин)?»).

Вправляти дітей у правильному вживанні дієслів. Проводити з дитиною мовні ігри типу «Хто що вмє робити?» На підбір дієслів (наприклад: «Що вмє і любить робити кішечка? Бігати, спати, хлебтати, грати, нявкати» і т. п.); «Зміни слівце» на вміння вживати і утворювати дієслова з префіксами.

У повсякденному спілкуванні з дитиною створювати мовні ситуації, що дозволяють дитині погоджувати іменники з числівниками.

Грати з дитиною в мовні ігри, рекомендовані педагогами дитячого садка. Наприклад, «Пограємо-порахуємо» (дорослий (або дитина) вибирає слово, яке треба узгодити з різними числівниками, наприклад, відро, а діти за бажанням або за вказівкою складають словосполучення (одне відро, два відра, п'ять відер і т. п. до десяти).

В ігрових ситуаціях вправляти дитину в складанні простих поширених пропозицій. Наприклад, гра типу «Мовчун та балакун»: один гравець задає основу пропозиції (мовчун), а інший (говорун) розширює основу як тільки може. (Стоїть будинок. - У зеленому лісі стоїть дерев'яний будинок. - На узліссі величезного зеленого лісу стоїть дерев'яний будинок з візерунчастими віконницями. і т. д.)

За рекомендацією педагогів проводити з дитиною спеціальні ігрові вправи з розвитку та вдосконалення звукової культури мовлення як складової частини підготовки дитини до подальшого навчання грамоті.

Для розвитку фонематичного слуху вправляти дитину у виділенні першого звуку у своєму імені, в імені оточуючих, в назві улюбленої іграшки, а потім у визначенні послідовності звуків у цих словах.

Для розвитку фонетичного слуху ділити слова на склади і визначати їх послідовність.

Слідкувати за правильним наголосом при проголошенні слів. Вправляти дитину в правильному використанні наголосів в словах, проводячи ігри типу «Так і не так»: дорослий вимовляє слова або словосполучення, поєднуючи правильне і неправильне використання наголосів, а дитина слухає і поправляє дорослого, вимовляючи слово (словосполучення) з правильним наголосом.

Закріплювати правильну вимову за допомогою скоромовок.

Навчати дитину бути ввічливим і тактовним при участі в діалозі з дорослими і дітьми. Під час бесід з дитиною демонструвати культуру ведення діалогу. Показати приклад, як потрібно вести діалог за столом, в гостях, при розмові по телефону.

Продовжувати сімейну традицію щоденного обміну враженнями про прожитий день, про сімейні і дитсадкові заходи і ін., де питання задає не тільки дорослий дитині, але і дитина дорослому. Обговорювати з дитиною спільні заходи.

Формувати усвідомлене ставлення до ведення діалогу через ненав'язливий аналіз поточного діалогу (за допомогою запитань «Ти уважно слухав (ла) мене?», «Ти зрозумів (ла), про що я тобі розповів (ла)?», «Що тобі незрозуміло?», «У тебе є до мене питання? »).

Закріплювати отримані в дитячому садку навички щодо складання зв'язних монологічних висловлювань через:

- складання розповідей за сімейними фотографіями, які охоплюють певний часовий відрізок (зростання малюка, літній відпочинок і т. п.);
- розповіді за серіями картинок (оповідання за картинками художників; комікси з доступним дитині змістом і т. п.);
- роботу з ілюстраціями до непрочитаних книг (за картинками в книзі визначити, про що вона (її головну ідею); хто головні герої; з чого починаються пригоди героїв; які події в ній описані (середня частина), чим закінчиться ця історія).

Вправляти в складанні елементарних описів (перерахування предметів, ознак і т. д.) через ігрові вправи типу «Наряди для Попелюшки» (опис фасонів одягу), «Машини майбутнього» (опис моделей та їх функцій), «Кімнати різних героїв» (опис інтер'єрів - кімнати Мальвіни, та інш).

Читати дітям художні твори українських класиків літератури та сучасних українських письменників, твори зарубіжних письменників, які відображають правдиву дійсність та не суперечать морально-етичним та естетичним нормам. Читати дитячі художні журнали.

Разом з дітьми переглядати та обговорювати дитячі телевізійні передачі, мультфільми.

Орієнтири мовленнєвого розвитку:

- характеризується правильною звуковимовою;
- розуміє значення мовлення для людини;
- використовує мову в різних цілях;
- володіє силою голосу, говорить чітко, правильно, виразно.
- ефективно спілкується рідною мовою; дістає задоволення від читання (дорослим, іноді - власного);
- веде діалог невимушено і на запропоновану тему з дотриманням елементарних правил ведення діалогу (з дорослими і однолітками).
- розрізняє рідну й чужу мови; виявляє до останньої інтерес;
- рука готова до письма;
- має збалансований словниковий запас з кожної сфери життєдіяльності;
- розмовляє грамотно, вживає прості й складні речення. Називає у реченні окремі слова.
- самостійно, повно, логічно, послідовно складає розповіді (описи, творчі, сюжетні – 10-15 речень) з опорою на наочність та по пам'яті.
- Вільно переказує літературні твори, розповідає напам'ять невеликі вірші, загадує загадки.
- Має навички звукового аналізу нескладних слів (розрізняє голосні і приголосні звуки, місце звука у слові)

ХУДОЖНЬО - ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК

Художньо-естетичний розвиток дитини забезпечується в образотворчій, музичній та театралізованій діяльності.

Образотворча діяльність

Освітні завдання:

- розвивати у дітей естетичне сприйняття, вміння помічати красиве у навколишньому середовищі, закладати основи художнього смаку. Виховувати звичку вносити елементи краси в побут, природу, стосунки з однолітками, дорослими;
- знайомити дітей з різними видами та жанрами образотворчого мистецтва: живописом (пейзаж, портрет, натюрморт, казковий, побутовий, анімалістичний), графікою, скульптурою та декоративно-прикладним мистецтвом. Розвивати здатність сприймати мистецькі твори, виявляти емоційне ставлення до зображеного;
- розвивати здібності до образотворчої діяльності (почуття кольору, форми, композиції);
- вчити використовувати колір, форму, лінії, штрихи, пропорції, композицію, різні матеріали (олівці, фарби, фломастери, воскові олівці, свічки, природний матеріал, глину, пластилін, тісто, папір, картон) та нетрадиційні техніки (штамбування, малювання пальчиком, долоньками, крапками, фактурного малювання, обривання об'ємної аплікації, оригамі та ін.) як засоби створення виразного художнього образу;
- вчити створювати складні художні образи, багатофігурні сюжетні композиції, розміщуючи предмети ближче та далі, самостійно знаходити прийоми зображення при інтеграції різних видів образотворчої діяльності;
- сприяти самостійному оволодінню дітьми технічними навичками, умінню добирати художні засоби в залежності від характеру образу, що створюється, та для здійснення свого задуму;
- спонукати дітей до експериментування з фарбами, різними художніми матеріалами;
- створити розвивальне середовище для самостійної художньої діяльності, що забезпечує самовираження дитини у мистецтві;
- спонукати до творчості, використовуючи ігрові методи та прийоми (ігрові ситуації, розповіді-малювання з елементами казки, ігри-забави, ігри-етюди, ігри-перевтілювання).

Орієнтовний перелік творів мистецтва:

К.Білокур, Е.Волобуєв, С.Шишко, О.Шовкуненко – осінні натюрморти.
М.Божій «Думи мої, думи», «Осінь», «Дівчина з апельсином»;
Ф.Кричевський «Три покоління», «Хлопчик з пташкою» «Дівчата»;
П.Левченко «Село взимку», «За читанням листа», «В садочку», «Вітрячок»;
А.Монастирський «Дорога», «Діти на леваді», «Цікава книжка»;

М.Пимоненко «Ярмарок», «Портрет сина художника», «Дівчинка, яка пасе гусей»;

Г.Собачко, М.Приймаченко – чарівні птахи і звірі;

Т.Яблонська «Застудилася», «У парку»;

І.Айвазовський «Схід сонця у Феодосії», «Морський берег», «Штиль на морі», «Дев'ятий вал», «Буря на Чорному морі», «Весілля в Україні», «Взяття Севастополю»; В.Васнецов «Альонушка», «Царівна-Жаба», «Іван Царевич та Сірий Вовк», «Три богатирі», «Чахлик невмирущий», «Килим-літак»;

В.Васнецов «Альонушка», «Царівна-Жаба», «Іван Царевич та Сірий Вовк», «Три богатирі», «Килим-літак»;

І.Грабар «Лютнева глазур»; І.Шишкін «Ранок у сосновому лісі», «Сосновий бір», «Ліс», «Зима», «На півночі дикій»;

П.Кончаловський «Бузок», К.Петров-Водкін «Вранішній натюрморт»;

А.Куїнджі «Осінь»; «Березовий гай», «Вечір на Україні», «Місячна ніч на Дніпрі»»Дніпро вранці»

І.Левітан «Золота осінь», «Березовий гай», «Березень», «Жовтень», «Весною в лісі»;

В. Поленов «У парку», «Ранній сніг», «Золота осінь»;

О.Саврасов «Граки прилетіли»;

В.Серов «Дівчинка з персиками».

Твори ужиткового мистецтва, його об'єкти:

іграшки - опішнянська, косовська, димківська:

з дерева –яворівська, богородська;

авторські іграшки; іграшки з природного матеріалу;

вироби з кераміки, килимарства, лозоплетіння, оригамі, бісероплетіння.

Орієнтовні теми

з малювання:

предметне: «Овочевий кошик», «Моя домашня тваринка», «Осіній натюрморт», «Тварини лісу», «Веселий клоун», «Фабрика Дідуса Мороза», «Сніжинки», «Автопортрет», «Портрет моєї мами», «Тварини зоопарку», «Транспорт», «Птахи», «Казкові герої», «Весняні квіти».

сюжетне: «Осіній парк», «Збір урожаю», «Барви осені», «Прощання з чарівницею осінню», «Ой прийшла до нас зима», «Новорічне свято у садку», «Зимовий день», «В зимовому лісі», «Зимове місто», «Весна, весна-весняночка», «Котики-воркотики біля води», «Подорож в Космос», «Лісова школа», «У цирку», «Моя родина».

декоративне: «Фантастичні птахи», «Незвичайні рибки», «Українська вишиванка», «Опішнянський посуд», «Казкові тварини», «Петріківські букети», «Тканий килимок», «Бабусина скриня».

з аплікації:

«Калинове намисто», «Лісовий пейзаж», «Ніч у селі», «Зваримо борщ»,

«Фрукти на тарілці», «Грибна поляна», «Горщик для каші», «Місячна зимова ніч», «Лисичка-сестричка», «Ялинкові іграшки», «Сімейка сніговиків», «Весняний букет»;

«Дід Мороз і Снігуронька», «Новорічна ялинка», «Ажурні сніжинки», «Іжачок-хитрячок», «Букет пролісків», «Скатертина-самобранка», «Веселі гномики», «Закладка для книжки», «В морському царстві»;

з ліплення:

«Дари осені», «Іжачок шукає запаси», «Ми - гончарі», «Лисичка-сестричка», «Пташка - свистулька», «Казковий птах», «Прикраси на ялинку», «Дід Мороз несе мішок», «Стоїть півник на току», «Чарівна ваза», «Івасик – Телесик на гусеняті», «Вовчок-сірий бочок»;

з конструювання:

з будівельного матеріалу: «Наш дитячий садок», «Чарівний палац», «Міст через Дніпро», «Пароплав», «Космічна ракета»

з паперу: «Осіннє дерево», «Іжачок несе яблучка», «Закладка для книги», «Книжка-складанка для малюків», «Атрибути для сюжетно-рольових ігор», «Сніжинки», «Човник», «Букет для мами», «Тварини» (орігамі).

з природного та покидькового матеріалу: «Троянди (з кленового листя)», «Іжачок», «Казкова тваринка», «Чудернацький птах», «Солом'яний бичок»,

«Намісто для мами», «Букет квітів (з крилаток ясеня)», «Вантажна машина» (сірникові коробки), «Віночок з кульбаб», «Веселі чоловічки» (жолуді).

Музична діяльність

Освітні завдання:

Слухання музики:

- збагачувати музичний досвід дітей, зацікавлюючи новими вокальними та інструментальними творами композиторів – класиків, сучасних авторів та української народної музики;
- вчити дітей розрізняти верхній та нижній регістри, вступ та закінчення інструментальної програмної музики, відрізняти заспів від приспіву в піснях;
- спонукати дітей самостійно визначати настрій, характер музичного твору та засоби музичної виразності, розвивати вміння визначати жанрову належність музичного твору, вживати музичні терміни;
- розвивати основи музичної культури, а саме: впізнавати твори за вступом та мелодією, знати автора та назву твору; дослуховувати музичний твір до кінця; здатність слухати музику уважно, стежити за розвитком музичного образу;
- виховувати любов та інтерес до музики, бажання слухати її в повсякденному житті;
- складати про почуті мелодії казки, коротенькі оповідання, використовувати знайомі мелодії в іграх-драматизаціях.

Орієнтовний репертуар.

“Весела. Сумна.”, муз. Л.Бетховена, “Вальс квітів”, муз.Д.Шостаковича; “Сміливий вершник”, муз.Р.Шумана; “Колискова” В.Моцарта; “Камаринська” П.І.Чайковського;; “Італійська полька” С. Рахманінова; “Пісня жайворонка” М.Глінки, “Шарманка” Д.Шостаковича; “Вальс”, муз. Е.Гріга; ”Марш” з балету “Лускунчик”, муз.П.Чайковського; “Музична скринька”, муз.Ю.Гриб'єдова;

“Буратіно”, муз К.Мяскова, сл.Т.Ковалевської; “Танець ляльки Мальвіни”, муз.Львова – Компанійця.

“Гопак”, укр.нар.танець; “Гопак” з опери “Сорочинський ярмарок” муз.М.Мусоргського; “Щедрик, щедрик, щедрівочка”, українська народна пісня, обр. М.Леонтовича; українська народна пісня “Ой ходить сон”, обр.Л.Ревуцького; український народний танець “Метелиця”; “Козачок”, муз.В.Кирейка, “Иропотянка”, закарп.нар.танець, гарм.І.Свечнікова.

Співи:

- формувати вміння виразно співати створені композиторами та доступні народні пісні різного характеру в діапазоні *ре – сі, до*; співати легким звуком, дзвінко; правильно інтонувати мелодію без викрикувань, чітко артикуючи слова, разом починати та закінчувати спів; співати злагоджено в заданому темпі; брати дихання між музичними фразами;

- навчати дітей передавати у співі характер звучання (веселий, грайливий, сумний, урочистий); динамічні відтінки (помірно – голосно та помірно – тихо), різний темп (рухливий, спокійний, плавний); протягувати довгі звуки, м’яко закінчувати ненаголошений кінець фрази; співати з музичним супроводом самостійно та без супроводу з допомогою дорослого; прислухатися до співу інших дітей; стежити за поставою, дивитись в очі слухачам, не напружувати міміку;

- підтримувати бажання співати, виховувати любов до пісні.

Співаночки:

“Диби – диби”, “Ой дзвони дзвонять”, “Веселі гуси”, укр нар пісеньки – примовки;

“Щедрик, щедрик, щедрівочка”, ”Добрий вечір, щедрий вечір”, укр.нар.щедрівки;

“Коляд, коляд, колядниця”, укр нар колядка; “Росте буряк”, муз. і сл.В.Верховинця;

“Лис”, “Мишка та кіт”, укр нар пісеньки; обр.Я.Степового.

Пісенний репертуар:

“Як діждали літа”, “Ой на горі жита много”, укр нар.жнивварські пісні; “”Косарі”, укр нар пісня, обр. Я Степового; “Рідний дубочок”, сл. Г. Грайка, муз.І.Шайкіса;

“Капосний дощик”. муз.О.Радзівіл, сл. К.Переслісної ; “Поміж дивокленами” сл.Т.Мезенцевої, сл.Ю.Михайленко; “Ярмарок” , сл.Т.Мезенцевої, муз.Ю.Михайленко;

“А ми по осені ідем...”, слова і музика Н.Козак; “Зимовий вальс”, сл.і музика Н.Козак;

“Віхола – метелиця”, муз.А.Філіпенка, сл.Т.Волгіної;”Зима”,сл.і муз.В.Лисенка;

“Перший сніг”, муз.Г.Гембери, сл.В.Чорної; “Веснянка”, муз.В.Таловирі, сл.В.Ладижця; “Соловейко”, укр нар пісня, обр.Я.Степового; “У перші дні весни”, сл.і муз.Н.Рубальської;

“Сонячні промінчики”, сл.і муз.Н.Рубальської; “Пісенька про маму”, “Мамин день”, “Пісенька про бабусю”, муз.А.Філіпенка, сл.Т.Волгіної; “Тече вода”, муз.А.Філіпенка, сл.Т.Шевченка; “Повертайся, ластівко”, муз.В.Верховинця, сл.С.Титаренка; “Добрий ранок”, сл.В.Гвоздй, муз.Н.Рубальської; “Наші вихователі”, сл.і муз. Н.Рубальської;

“Гарна наша Україна”, укр.нар.пісня, обр.С.Файнтуха.

Музично-ритмічні рухи:

- навчати дітей музичного і виразного виконання різних видів основних і танцювальних рухів; удосконалювати техніку їхнього виконання;
- ознайомлювати з танцями різних жанрів, народів, використовуючи “мову рухів” як основу їх осмисленого і виразного виконання;
- в іграх, забавах розвивати вміння дитини емоційно переживати ігрову ситуацію; використовувати музично-рухові навички для розвитку ігрового сюжету, створення музично – пластичного образу;

- залучати дітей до:

українських хореографічних традицій через сприймання найрізноманітнішої народної музики і творів українських композиторів, виконання традиційних українських рухів, хороводів, танців репродуктивно-продуктивної спрямованості, з усталеними та імпровізаційними елементами;

сприймання і відтворення класичної та сучасної музики, пісень в аудіозапису з педагогічно доцільним змістом, яскраво вираженою мелодико-ритмічною основою, чіткою музичною формою, зручним для старших дошкільників темпом;

виконання основних танцювальних рухів і танців різних народів світу;

до виконання нескладних рухів із царини бальної хореографії, навчання сприйняття, розуміння відтворення бального етикету, ввічливого поведження у парі відповідно до своєї статі;

- розвивати вміння дітей узгоджено рухатися в хороводах і танцях, використовуючи музичний вступ для емоційного настрою на танець та запрошення, сприймати український народний уклін і бальний кніксен як засоби художнього спілкування.

Танці:

“Гопак”, на укр.нар.мелодію “Коло”, обр.Я.Степового; “Плескач”, укр.нар.мелодія;

“Український танець”, укр нар мелодія; “Метелиця”, укр.нар.мелодія, обр.М.Різоля;

“Жартівливий танок” на мелодію укр.нар.пісні “Ішов козак потайком”; “Полька”,

муз.М.Різоля; “Дощик”, укр.нар.мелодія; “Гуцулка” на укр.нар.мелодію “Коломийка”;

“Весела литовська полька”, на литовську народну мелодію; російський танок “Мотрійки”;

білоруський танець “Кружечок”; “Вару – вару”, муз Р.Паулса; “Каченята” на муз. Т.Вернер, рос. текст Ю.Ентіна; “Човник” на муз. Р.Квінти,

сл.В.Куровського, “Вальс з квітами”, на муз.Д.Росінні; “Ввічливий танець”, “Полонез”.

Хороводи:

“Барвисті віночки”, “Подоляночка”, “Ой, минула вже зима”, “Заплетемо шума”, “Ой на горі льон”, “Весняночка”, “Чаріна підкова”, “Жартівливі сперечання”, “Ой у полі діти, зайці і лисичка” на мелодії укр.нар.пісень; “Галя по садочку ходила”, обр.Л.Ревуцького; “Ой у полі жито”, укр нар пісні, обр К.Стеценка; “Кривий танець”, укр.нар.пісня.

Ігри:

“Торба – мандрівниця”, “Ладки із Васильком”, “Помиримся”, “Розважаємося із сопілочкою” на мелодію укр нар мелодії; “Василю, вгадай, яка робота у нас”, муз.і сл. В.Верховинця; “Гра з лялькою”, муз А.Штогаренка; “Мишка та кіт”, укр.нар.пісня, обр. Я.Степового; “Спритні вершники”, на муз Р.Шумана “Марш”; “Хто швидше візьме іграшку”, на латв.нар мелодію; “Не пустимо”, укр нар.мелодія; “Займи будиночок”, муз.М.Магіденка; “Поспішайте до мене”, мел.В.Верховинця.

Гра на дитячих музичних інструментах:

- ознайомити дітей з дитячими струнними (цимбали, бандура, балалайка, гуслі, арфа та ін.) та ударно – клавішними (піаніно, рояль) муз.інструментами, зацікавити грою на них та з народними інструментами, поширеними в Україні. Навчати прийомів гри, учити обережно поводитися з інструментами;
- учити передавати на ударних дитячих музичних інструментах характер музики, мелодію; акомпанувати; створювати оркестри та ансамблі дитячих музичних інструментів, закріплювати навички спільної гри, розвивати почуття ансамблю. У процесі гри на дитячих музичних інструментах розвивати творчу активність, уяву і фантазію дошкільника. Викликати естетичну насолоду від звучання різних музичних інструментів, радість від власної спроможності та відчуття своєї єдності з однолітками.

Репертуар з гри на дитячих музичних інструментах:

“Іди, іди, дощику”, укр.народна примовка, обр.Я.Степового; “Коляд, коляд, колядниця”, укр.нар.колядка; “Щедрик, щедрик, щедрівочка”, укр.нар.щедрівка; “Ой, дзвони дзвонять” – укр.нар.пісня, обр.Я.Степового; “Вийди, вийди, сонечко”, укр.нар.пісня, обр.В.Верховинця; “Іде, іде, дід, дід” муз.народна, сл.В.Верховинця.

Розваги:

- влаштовувати за вибором дорослих і дітей розважальні вечори, невеличкі концерти дитячої творчості; концерти, присвячені творчості видатних композиторів і поетів; слухання аудіозаписів, тематичних концертів у виконанні педагогів (“Пісні улюбленого дитячого композитора”), фрагментів з мультфільмів, дитячих опер, балетів,;
- драматизувати з музичним оформленням казки, розігрувати невеличкі вистави театрів ляльок, настільного, пальчикового, “живого актора” – дітей і дорослих.

Свята:

Відзначати з дітьми свята:

- осені (“Свято врожаю”, “Осінній ярмарок”),
- зими (“Новорічний карнавал”),
- весни (“Ой весна, ой красна”, «Мамине свято», «Випуск дітей до школи»);
- “Я люблю свою Україну”, «День захисника вітчизни», спортивні свята,

концерти тощо.

У доступній формі відтворювати музичну обрядовість Різдва і Великодня, Івана Купали, свято Миколая та інших.

Театралізована діяльність:

- знайомити з поняттям «театр», «актор», «глядач», «режисер», «сценарій», «роль», «декорація»;
- використовувати музично-пісенний та пластично-танцювальний досвід в театралізації різних творів літературних жанрів, володіти пластикою, мімікою, жестами;
- формувати художньо-мовленнєві виконавчі вміння, розвивати здібності до творчого перевтілення у сценічний образ, запам'ятовувати сценічну послідовність;
- продовжувати театралізувати твори та самостійно придумані казки за допомогою різних видів театру: настільного, пальчикового, тіньового, лялькового, театру іграшки та ін.

Поради батькам:

- ознайомлюйте дітей з різними видами мистецтва шляхом споглядання картин в музеях образотворчого мистецтва, перегляду репродукцій в комп'ютерному режимі, журналах, книгах, відвідування різноманітних виставок;
- вправляйте у визначенні жанру живопису : пейзаж, натюрморт, портрет, казковий, побутовий, анімалістичний;
- надавайте можливість самостійно зображувати предмети, тварин, дерева, транспорт, людей, та інше,
- підтримуйте бажання малювати, ліпити, аплікувати, конструювати, передавати свої враження в зображеннях;
- виважено ставтесь до вибору матеріалів зображення, спонукайте до основ рукоділля: вишивання, шиття, бісероплетіння;
- заохочуйте творчість дитини, підтримуйте її ініціативу;
- надавайте дитині можливість слухати досконалі за формою, доступні для розуміння сольні та хорові твори;
- підтримуйте бажання слухати музику, емоційно відгукуватися на неї, передавати свої враження;
- виважено ставтесь до вибору дитиною музичних творів для прослуховування, пропонуйте їй увазі не лише легку, ритмічну дорослу музику, а й класичну та дитячу;
- вправляйте дошкільників у визначенні жанру музичного твору, називанні інструмента, на якому він виконується;
- використовуйте музику в аудіо – та відеозаписах;

- організуйте перегляд доступних дітям за змістом оперних і балетних вистав, відвідування концертів, музеїв;
- навчайте дитину розрізняти “музику природи” – співи птахів, звуки різних комах, шелест листя дерев та хвиль води тощо, порівнювати природну музику зі створеними людьми мелодіями, знаходити в них спільне та відмінне;
- використовуйте високохудожню музику з яскравими образами, різними настроями, під яку дитина може по-різному відтворювати ходьбу, біг, стрибки, рухи танцю тощо;
- розвивайте вокальні дані дошкільника, його музичні та акторські здібності; - вправляйте дитину в умінні співати дзвінко, легко, правильно інтонуючи мелодію;
- викликайте в дошкільника піднесене, радісне самопочуття від співу;
- навчайте сприйнятливості до емоційної реакції на музичний твір;
- залучайте дитину до спільних співів;
- сприяйте виникненню бажання придумувати нескладні мелодії;
- залучайте до театральної-ігрової діяльності;
- створіть театр вдома: розігруйте елементарні життєві ситуації з іграшками, інсценізуйте знайомі літературні твори, казки, оповідання, вірші;
- звертайте увагу дитини на осмислення змісту художніх творів, особливості характерів та поведінки різних персонажів;
- навчайте оволодівати засобами емоційної виразності, виражати почуття мімікою, жестами, інтонацією, словами; вправляйте в цьому;
- заохочуйте творчість дитини, підтримуйте її ініціативу, схвалюйте вдаль виконання ролі;
- відвідайте разом з дітьми театри (ляльковий, драматичний, юного глядача тощо).

Показники художньо-естетичного розвитку:

- емоційно сприймає художні твори, запам'ятовує і впізнає знайомі картини, ілюстрації; самостійно визначає художньо-виразні засоби;
- обирає за бажанням різні матеріали для ліплення, малювання, аплікації, конструювання, техніку виконання, поєднує різні техніки;
- за допомогою художніх засобів виразності створює власні образи в малюнку, ліпленні, аплікації, використовує багатопланові просторові взаємовідношення об'єктів у композиції за власним бажанням, надає мотивовану оцінку результатам;
- ліпить і поєднує у невеличкі скульптурні групи декілька фігурок, створює образи за мотивами казок, свят, народних іграшок;
- вміє виконувати предметну і сюжетну аплікацію, володіє способами силуетного, симетричного вирізування, наклеювання;
- бере активну участь в колективній образотвірчій діяльності, планує свою діяльність, погоджує власні задуми з діями однолітків, використовує свої роботи в оформленні інтер'єру групи, кімнати;
- має уявлення про театр як вираження життєвих ситуацій в акторській грі;
- виявляє емоції під час програвання ролі та перегляду театралізованої вистави;
- співпереживає персонажам, розуміє зміст дійства;

- вмiє театралiзувати творчу сюжетно-рольову гру, вигадує казку, пiдбирає засоби для її театральної реалiзацiї, обирає методи самовираження в дiях пiд музику.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Освітні завдання:

- створювати умови для вільної самостійної ігрової діяльності дітей;
- використовувати різні види ігор, навчати розрізняти їх за змістом, характерними особливостями;
- стимулювати і заохочувати прагнення дітей відобразити своє ставлення до дійсності в грі;
- створювати передумови розвитку сюжетно-рольової гри;
- допомагати дітям опанувати способами рольової поведінки: встановлювати множинні зв'язки ролей, легко переходити від однієї ролі до іншої і т. п.;
- граючи з дитиною, активізувати її уяву і стимулювати творчість шляхом включення в один сюжет реальних і вигаданих персонажів;
- спонукати дітей до ігор-фантазій, в процесі яких вони можуть «діяти» лише у мовному плані, зі схваленням ставитися до включення в сюжет гри;
- сприяти виникненню в грі дружніх, партнерських відносин та ігрових об'єднань за інтересами.

Примітка: перелік ігор педагог визначає на власний розсуд, самостійно з урахуванням інтересів дітей.

Поради батькам:

- купуйте ті ігри та іграшки, які є педагогічно цінними у даному віці, пам'ятайте про негативний вплив окремих видів іграшок на психіку і розвиток дітей;
- виготовляйте власноручно разом з дітьми ігри та іграшки, пропонуйте їх для ігор дітям, грайтеся разом з ними;
- цікавтеся досвідом інших батьків щодо виготовлення іграшок власними руками, використовуйте в цей досвід в сімейному колі;
- спонукайте самостійність дитини у виборі ігор та іграшок;
- читайте та обговорюйте сюжети казок, характери героїв, навчайте дітей творчо відобразити реальні життєві та казкові ситуації;
- влаштовуйте вдома театральні вистави за змістом прочитаного, баченого або вигаданого сюжету;
- оберігайте дітей від ігор та іграшок, пов'язаних з проявом агресії, жорстокості, аморальних вчинків.

ДОДАТКИ

Орієнтовні форми роботи з дітьми

Розділ програми	Форми роботи з дітьми
<p style="text-align: center;">ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК</p>	<p>Хвилинки-здоровинки, спортивні свята, рухливі ігри, спортивні ігри та вправи, ігри-естафети, хороводні ігри, пішохідні переходи, гра-забава, „поради Айболита”, розваги, марафони, міні туристичні походи, ігротека Спортландії, Сюрпризіада, ігри-атракціони, валеологічне шоу, спортивні змагання, Дні Здоров'я, турніри, спортивне дозвілля, прогулянки-походи, рухотерапія, логоритмічна гімнастика, психомоторика (краса рухів), народні ігри, театралізоване фізкультурне дійство, пластичний балет, „автошкола”, Олімпійські ігри, вправи слухняних пальчиків, каліграфічна хвилинка, пластика рук, мудри....</p>
<p style="text-align: center;">МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК</p>	<p>Ігри-хованки, розповіді-описи, ігри-описи, ігри-забави, розглядання, бесіда, мовно-рухливі ігри, , дидактична гра, „співанки-голоснянки”, чистомовки, заучування, словесні вправи, вивчення на пам'ять, розказування, „граматичні намистинки”, переказ, „мовна скарбничка”, логоритмика, артикуляційна гімнастика, „мовна ловушка”, „ігри діда Буквоїда”, колективне сюжетно - складання, „клуб мовознавців”, риторика, „мовний фітіль”, дихальна гімнастика, гра-драматизація, лінгвістичні казки, віршознай, мовленнєвий ланцюжок...</p>

<p>ПІЗНАВАЛЬНИЙ</p>	<p>Задачі-казки, задачі-жарти, геометричні задачі, гра-подорож, читання творів художнього та наукового змісту, бесіда, зустріч, ігрові завдання, розглядання (альбому, серії картин, схем, плакатів...) гра-визначення, гра-шифровка, екскурсія, ігрова ситуація, слухання, гра-узагальнення, розповідь вихователя, демонстрація, експрес-телеграма, ігри-змагання, розвиваючі ігри, народний календар, споглядання панорами природного ландшафту, екологічні хвилинки, перегляд дитячих передач, марафони, гра-бумеранг, міні-музей, „уроки мислення”, літературна, взаємовідвідування, „довідкове бюро”, „бібліотечка Стобіда”, „читальня природолюба”, просторове конструювання, огляд, сенсомоторика, диктанти, логіко-математичні ігри, спостереження, інтелектуальна гра, літературний турнір, хвилинка-цікавинка, лото, аудіювання (усне опитування за вибором варіантних відповідей), мозковий штурм, тестування, бесіда – обговорення, цільові прогулянки, пошуково-дослідницька робота, „мовленнєвий струмочок”, „жива газета”, ігри-пошуки, загадки-добавлянки, бліц-тест, гра-перевірка...</p>
<p>ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ</p>	<p>Вернісаж, творчі завдання, конкурси, дискусія, театралізація обрядових свят, фестивалі, тактилографія, інсценізація, театралізовані вистави, „картинна галерея”, малювання, ліплення, аплікація, театралізоване дійство, бал, Парад-але, концерт, маскарад, самостійна художня діяльність, фестиваль, виставки-презентації, виставки - дегустації, гра-драматизація, конкурси, вправа-імітація, „художня майстерня”, „студія Олівця-малювця”, „абетка художника”, видання книги, вернісаж декоративного мистецтва”...</p>

<p style="text-align: center;">ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ</p>	<p>сюжетно-рольова гра, дидактична гра, бізнес-клуб, ярмарка, лото, гра-презентація, гра-стратегія, задачі-головоломки, гра-етюд, логічні задачі, кросворди, ребуси, шаради, логічна розминка, розмірковування вголос, логічні ланцюжки, екологічні стежини, пазли, складанки, плутанина, домальовки, олімпіади, креслення, фокуси, брей-ринг, танаграм, Колумбове яйце, Піфагор, „перевір себе”, робота з енциклопедією, проблемні ситуації, КІТ (креативно-інтелектуальний тренінг), диктант, фотографічні малюнки, вистави, перфокартки, „Клуб допитливих”, математичні вузлики, гра-експеримент, виставки, складання творчих розповідей, ігротека, гра-аукціон, виготовлення моделі, створення (альбому, книжки з дитячих робіт...), складання листа, складання творчороздуму, спонтанний танок, складання пам’ятки, складання збірки дитячих розповідей, „тлумачний словничок”, гра - інтерв’ю, складання „дитячого паспорту”, книга скарг, маршрутна гра, вікторини, „екран спостережень”, обговорення проектів, режисерські ігри, творчі ігри, моделювання середовища для об’єкта, „ігротека словотворчості”, витівниці-небилиці, дизайн, хвилинка творчих роздумів, хвилинки фантазії, „школа ейдетики”, „Клуб веселих і кмітливих”, „центр творчості”, „екскурсійне бюро”...</p>
---	---

Примітка: форми роботи з дітьми з кожного розділу Програми можуть повторюватись, перекликатись одна з одною. Педагог має право проявляти свою творчість, поповнюючи дану таблицю власними задумками.

Орієнтовні показники нервово-психічного розвитку дітей 5-6 років

Психічні функції і соціальна поведінка	Показники розвитку	
	Усереднені показники розвитку	Низькі показники розвитку
5 років	ДИТИНА:	
1. Мислення і мова	Вміє скласти по картинці розповідь за декількома варіантами. Правильно відповідає на питання, як герой потрапив у цю ситуацію	Складаючи розповідь, не може відповісти на питання, як герой потрапив у дану ситуацію. Не розуміє сенсу картинки, перераховуючи дії героя замість переказу сюжету
2. Моторика	Вміє стрибати на місці на одній нозі і просуваючись вперед. Завжди, або майже завжди одягається і роздягається повністю самостійно	Не вміє стрибати на одній нозі. Ніколи повністю не одягається і не роздягається самостійно, або робить це дуже рідко
3. Увага і пам'ять	Уважна, зібрана. Вірші, що відповідають віку, запам'ятовує швидко, надовго, після багатьох повторень, але в цілому успішно	Розсіяна, неуважна, часто «відключається». Насилу і ненадовго запам'ятовує вірші
4. Соціальні контакти	Вміє грати з іншими дітьми, не сварячись, дотримуючись правил гри	Часто свариться з дітьми, ображається, б'ється. Уникає інших дітей, любить грати на самоті. Не має друзів у дитячому садку, у дворі
6 років		
1. Мислення і мова	Вміє скласти по картинці розповідь з розвитком сюжету, відобразивши в ньому події минулого, теперішнього і майбутнього. Допустимі навідні запитання	При розповіді сюжету не може відповісти на питання, як герой потрапив у дану ситуацію, чим усе завершиться
2. Моторика	Загальна: вміє стрибати у довжину з місця з результатом не менше 70 см. Ручна: вміє акуратно зафарбувати коло діаметром 2 см	Не вміє стрибати у довжину з місця або показує результат менше 70 см. Неакуратно зафарбовує коло (часто і грубо перетинає лінію, багато великих пробілів)
3. Увага і пам'ять	Уважна, зібрана. Вірші, що відповідають віку, запам'ятовує швидко, надовго, після	Розсіяна, неуважна, часто «відключається». Насилу і ненадовго запам'ятовує вірші

	багатьох повторень, але в цілому успішно	
4. Соціальні контакти	Вміє грати з іншими дітьми, не сварячись і дотримуючись правил гри	Часто свариться з дітьми, ображається, б'ється. Уникає інших дітей, любить грати на самоті. Не має друзів у дитячому садку, у дворі

Для попередження проявів невротичних станів у дитини батькам і педагогам потрібно вже в дитячому саду прищеплювати їй інтерес до всього, що відбувається навколо неї, формувати допитливість, прагнення до повноцінного життя, відволікаючи її від тенденцій замкнутості на увазі тільки до самої себе, на своїх відчуттях, проблемах.

Для того, щоб батьки могли надавати допомогу своїм дітям, їм необхідно взаємодіяти з педагогами та медичними працівниками дошкільного навчального закладу.

В індивідуальній бесіді з педагогом батьки можуть дізнатися багато чого про свою дитину:

- які звуки рідної мови дитина вимовляє неправильно;
- як розвинений її мовний слух;
- наскільки різноманітний словниковий запас;
- як у неї справи з граматичним складом мовлення;
- чи вміє дитина складно викладати свої думки і вступати в діалогічне спілкування;
- який рівень розвитку дрібної моторики дитини, інше..